CENTRAAL MUSEUM UTRECHT

DE

waaier

collectie

FELIX TAL

16 maart t/m 21 mei 1967

DE WAAIERCOLLECTIE FELIX TAL

CENTRAAL MUSEUM UTRECHT

DE WAAIERCOLLECTIE

FELIX TAL

16 MAART — 21 MEI 1967

WOORD VOORAF

Het gebruik van de waaier behoort thans wel tot het verleden, en daardoor is tevens een gebruiksvoorwerp verdwenen dat niet alleen door zijn vorm en zijn decoratie maar ook door zijn wijze van gebruik en zijn symbolische uitdrukkingsmogelijkheden gedurende meer dan driehonderd jaar in het leven van hogere standen en burgerij, een gelijktijdig praktische en romantische rol van zeer brede betekenis heeft vervuld.

Om een paar aspecten van een dergelijk gecompliceerde sfeer en betekenis die slechts aan enkele gebruiksvoorwerpen is voorbehouden geweest, te schetsen, citeren wij hier gaarne een passage uit de inleiding die Prof. Dr. F. W. S. van Thienen schreef voor een tentoonstelling onder de titel „Madame", in 1955 gehouden in de Vleeshal te Haarlem:

„De waaier, och Madame, uw waaier ... Is er één embleem dat gij meer en beter gehanteerd hebt dan dat? Thuis, op straat, ten hove, ter kerke, kortom: overal? Gij weet het toch, Madame, bij uw bezoek aan het hof mocht gij den waaier niet ontvouwen zolang gij in tegenwoordigheid van de vorstelijke personen waart, behalve wanneer u de eer te beurt viel hun iets aan te bieden, want dan moest ge het op de uitgespreide waaier leggen alvorens het over te reiken. Gij kent wellicht de belevenis van Madame d'Oberkirch, beschreven in haar mémoires die zulk een voortreffelijk beeld oproepen van den tijd en het hof van Louis XVI en Marie Antoinette. Dan herinnert gij u, hoe Madame d'Oberkirch aan de koningin op haar verzoek een bracelet aan zou reiken, dat een miniatuurportret bevatte van de grootvorstin Maria Feodorowna, hoe de waaier brak door het gewicht van den bracelet, hoe Madame d'Oberkirch toen, onder de vlijmscherpe blikken der hofdames, zich, ondanks alle baleinen waarin haar lichaam gepantserd is, moest bukken om het sieraad op te rapen en het met de hand aan de koningin aan te reiken; hoe zij zich redde uit de netelige situatie van een inbreuk tegen de etiquette, door aan de koningin te zeggen, dat bij deze de grootvorstin zelve naderde tot Hare Majesteit. Ja, Madame, zulke zorgen hebt gij gekend, indertijd ... Wat verder over den waaier? Gij weet hoe die in de kerk, tijdens het gebed voor het gezicht werd gehouden, zoals Van Laar in zijn Groot Ceremonieboek [der beschaafde zeeden, Amsterdam, midden 18e eeuw] vertelt. Alle waaiers met bijbelse voorstellingen versierd,

— en hoevele zijn er dat niet — zullen dus op deze wijze dienst hebben gedaan.

Met hoeveel verrukking vertelt Madame d'Oberkirch niet van haar bezoek bij een waaierschilder in den faubourg Saint Jacques, een zekeren Méré, die daar in een ongelukkig krotje woont en er de mooiste waaiers schildert „de telle façon que certainement ni Boucher ni Watteau n'ont rien fait de semblable. Sa manie est de n'y jamais mettre son nom." Zij dan vertelt dan verder — en dat is interessant uit een oogpunt van stijlgeschiedenis — dat zij een door hem beschilderden waaier krijgt, die een allegorisch feest voorstelt in het château de Petit-Bourg, ten tijde van Lodewijk XIV dus honderd jaar voor haar eigen tijd. „Presque toutes les figures sont des portraits, et vêtues suivant la mode du temps, en dieux de la Fable; le roi, comme de raison, en Apollon, avec ses rayons autour de la tête: c'est magnifique". Bij de officiële voorstelling ten hove, Madame, nadert gij de koningin met drie révérences, gij ontdoet u van de rechter handschoen en maakt u gereed den zoom van het koninklijk gewaad aan te vatten en te kussen. De koningin zal dit dan gracieus verhinderen „par un coup d'éventail". Welk een attribuut, die waaier, Madame, hoeveel welsprekendheid hebt gij in de achttiende eeuw niet weten te leggen in de wijze waarop gij den waaier wist te hanteren? Een gebaar met den waaier tegen den rechterwang wilde zeggen: ja; tegen den linkerwang: neen; hield gij een vingertop tegen den waaier dan betekende dit: ik wilde u spreken; hadt gij den waaier achterstevoren gekeerd, dan kon degene die een gesprek met u had zich beter terugtrekken; sloegt gij den waaier dicht, dan deed hij er goed aan terstond het hazenpad te kiezen, want het gesprek was grondig uit . . ."

Ook het onlangs verschenen boekje van Carla Catalani onder de titel „Waaiers", geeft een vlot geschreven schets van de geschiedenis van de waaier, van de rol die hij bij diverse gelegenheden vervulde, met tal van anecdotes die er alle op wijzen dat men tot het begin van deze eeuw, zich het leven zonder waaier niet kon indenken.

Om van dit geheimzinnig of hartstochtelijk sentiment iets te laten proeven, om ook de vaak verrassende kwaliteit en schoonheid der waaiers te tonen, om een stuk cultuurgeschiedenis, waarop vrij zelden de aandacht wordt gevestigd, tot zijn recht te laten komen, is deze tentoonstelling ingericht.

Onze grote dank gaat dan ook uit naar de heer Felix Tal, die sinds jaren een fervent waaierverzamelaar is en een grote collectie, met talrijke unieke exemplaren,

heeft bijeengebracht in het „Waaierkabinet", voor zijn enthousiasme en bereidwilligheid een keuze uit zijn verzameling naar het Centraal Museum over te brengen. Hoewel het „Waaierkabinet" te Amsterdam voor het publiek toegankelijk is*, hebben de tentoonstellingen van deze waaiers in het Museum Huis Lambert van Meerten te Delft (1953), in de Vleeshal te Haarlem (1953) en in het Museum Willet Holthuysen te Amsterdam (1954) aangetoond hoezeer en hoe aangenaam de bezoekers van musea en tentoonstellingen getroffen worden als ze op een gemakkelijker wijze gelegenheid krijgen met deze kunst en geest der waaiers in contact te komen.

Ook danken wij Prof. Dr. F. W. S. van Thienen voor zijn toestemming een gedeelte van zijn inleiding op te nemen, en Mevr. L. J. Ouwersloot-Berg, die een groot aandeel had in het maken van de keus en ons de gegevens voor de catalogus verstrekte.

Dr. Maria Elisabeth Houtzager
directrice Centraal Museum

* Het Waaierkabinet, Prinsengracht 1083 te Amsterdam is op telefonische aanvraag te bezichtigen (tel. 020/234410).

INLEIDING

De waaier heeft een oude geschiedenis. Bij de opgraving van het graf van de beroemde Egyptische farao Toet-Anch-Amon kwam ook een van zijn waaiers tevoorschijn, maar reeds lang daarvoor waren al waaiers bekend.

De waaier was en is een gebruiksvoorwerp, en diende om zich koelte toe te wuiven; vandaar dat men voor de eerste waaiers naar warme, Oosterse landen moet waar de waaier zowel door mannen als vrouwen werd gebruikt.

Vanuit het Oosten kwam de waaier naar onze streken en was lange tijd een onmisbaar onderdeel, zowel van de mannelijke als van de vrouwelijke garderobe. In de 20e eeuw is de waaier meer en meer in onbruik geraakt als niet meer passend bij de moderne mens, die geneigd is alle romantische attributen van de hand te wijzen. Helemaal verdwenen is echter de waaier nog niet.
Het materiaal, waarvan de waaiers in de loop der tijden zijn gemaakt, is zeer uiteenlopend. Men gebruikte zowel papier als hout, ivoor, schildpad, perkament, veren, geprepareerde vogelhuiden en celluloid. Voor decoratie werd vaak gebruik gemaakt van inlegwerk met bladgoud, zilverblad of zilver, metaal, goud, parelmoer, metalen pailletten, diamantjes, half-edelstenen en gouddraad.
Ook de op waaiers aangebrachte voorstellingen zijn van een zeer grote verscheidenheid, als historische gebeurtenissen, mythologische scènes, afbeeldingen van paardenrennen, ballonvaarten, sport en spel, soms een actuele gebeurtenis als de uitbarsting van de Vesuvius. Het typische is dat de uitbeelding bijna altijd op een romantische wijze, passend bij het attribuut, wordt uitgevoerd.

Een hoogtepunt in de waaiergeschiedenis vormen de bladen uit het Frankrijk van de achttiende eeuw. Het maken van waaiers was zo'n belangrijke en ook als zodanig erkende bezigheid dat de waaiermakers in speciale gilden waren verenigd, die er nauw op toe zagen dat aan de kwaliteit de hoogste eisen werden gesteld.

Bijzonder zeldzaam zijn de waaiers, genoemd naar de gebroeders Martin, die een glanzende vernis hebben uitgevonden om het schilderwerk op de waaiers tegen allerlei invloeden van buitenaf te beschermen. Bij de

Vernis Martinwaaier is het schilderwerk meestal aan beide zijden op het ivoor aangebracht. Brisé waaiers heten de exemplaren met aaneengesloten baleinen. Waaiers met uiteenstaande baleinen (dus met flinke ruimte tussen elke balein) heten éventail squelette.
Cabriolet waaiers heten ook wel waaiers à la galerie, hetgeen nog duidelijker weergeeft dat men hier te doen heeft met een waaier die verschillende stroken van schilderwerk heeft, met ertussen weer een stukje van het montuur zichtbaar. De naam cabriolet heeft de waaier te danken aan het gelijknamige rijtuigje dat in Frankrijk omstreeks 1750/1760 „en vogue" was. Dan is er nog het geheel ronde waaiertype dat men wiel- of radwaaier noemt; het blauwe Biedermeier meisjeswaaiertje zou hieronder vallen als het niet was gemaakt in veervorm want nu is de naam Cocardewaaier beter van toepassing.

De inklapbare waaiers noemt men éventail de poche omdat het hier gaat om waaiers die in de zak, tasje of reticule kunnen worden meegedragen.
Directoire- en Empirewaaiers kenmerken zich door het soms haast overdadige gebruik van pailletten.
De mandarijnwaaier is in China vervaardigd in de 19e eeuw, speciaal voor de export naar Europa, in een uitvoering die niet typerend is voor de chinese kunstsmaak.

De door mij verzamelde waaiers stammen uit verschillende tijden, stijlperioden en landen, en zijn in een periode van vijftig jaar bij elkaar gebracht. Als verzamelaar heb ik getracht de meest variërende vormen van waaiers bijeen te brengen om daardoor een overzicht van de waaiercultuur te geven. Er is daarbij niet naar volledigheid gestreefd. Als liefhebber heb ik mij steeds laten leiden door persoonlijke voorkeur en smaak. Ik hoop dat deze tentoonstelling, waar een grote keuze uit mijn verzameling wordt geëxposeerd, een beter inzicht mag geven in de betekenis, de schoonheid en de romantische sfeer van de waaier.

Felix Tal

ZEVENTIENDE EEUW

1 Een stel haardwaaiers, met de geschilderde portretten van Frederik Hendrik en Amalia van Solms. Houten handvatten. Vermoedelijk nederlands, in de stijl van Paulus Moreelse (1571-1638), 2e kwart 17e eeuw – inv.nr. R 8 – afb. 1

2 Papieren waaier. Op de voorzijde de voorstelling van de zegetocht van Alexander de Grote (naar Charles Le Brun). Op de achterzijde over het gehele blad bloemmotieven op donker fond. Ivoren montuur met chinoiserieën in goud; ivoren panaches in reliëf. Louis XIV, omstreeks 1690 – inv.nr. F 1

Afb. 1 | Cat. 1

ACHTTIENDE EEUW

Waaiers met historische voorstellingen

3 Papieren waaier. Op de voorzijde, tussen cartouches met amoretten, eenden en Rococo-ornamentiek, de voorstelling van het huwelijk van Alexander de Grote en Roxane. Op de achterzijde een paartje met chaperonnes in een landschap. Geajoureerd ivoren montuur, gesneden en beschilderd met dieren en insecten. Panaches in reliëf, opgelegd met parelmoer. Oostenrijks, 2e kwart 18e eeuw – inv.nr. F 2

4 Papieren waaier, voorstellende de overwinning van de hollandse vloot, onder Admiraal Zoutman, op de engelse, onder Admiraal Parker, in de slag bij de Doggersbank in 1781. Ivoren montuur. Nederlands, 3e kwart 18e eeuw – inv.nr. F 8 – afb. 2

5 Ivoren brisé waaier, Vernis Martin. In het midden der voorzijde de voorstelling van de opstijging van de ballon van Montgolfier, links de ballon van Charles, rechts die van Rozier. In het midden op

de houder de portretten van de gebroeders Montgolfier, links Charles, rechts Rozier. Op de achterzijde een rivierlandschap met brug. Houder versierd met guirlandes. Louis XVI, 1783-1785. Afkomstig van „Maison Duvelleroy", tot 1939 beroemde waaiermakers te Parijs – inv.nr. A 10

6 Papieren waaier, waarop een met de hand ingekleurde gravure met de voorstelling van minister Necker verantwoording afleggend aan Louis XVI, die geflankeerd wordt door allegorische figuren, prinsen en ministers; aan weerszijden spotversjes (politieke prent). Montuur van sandelhout. Omstreeks 1785 – inv.nr. F 3

7 Papieren waaier, voorstellende de terugkeer van de Prins van Oranje met het roer van het schip van staat in de hand; de Prins wordt eer bewezen door de amsterdamse stedenmaagd. Montuur van gelakt hout. Hollands, omstreeks 1787 – inv.nr. F 5

8 Papieren waaier, bedrukt met afbeeldingen van assignaten. Houten montuur. Revolutietijd, omstreeks 1790 – inv.nr. L 6

9 Papieren waaier, waarop gedrukt en ingekleurd met de hand, op de voorzijde „Le triomphe de la liberté", op de achterzijde een versje uit de revolutietijd, getoonzet op de melodie van „D'l'instant qu'on nous mit en ménage". Benen montuur. Frans, omstreeks 1793 – inv.nr. F 7

10 Papieren waaier, zg. Revolutiewaaier, waarop in het midden de met de hand gekleurde gravure voorstellende treurende figuren rond een grafmonument van Frederik II van Pruisen; in een cartouche links Josef II, rechts Catharina van Rusland. Benen montuur, versierd met goudbiesjes. Frans, einde 18e eeuw – inv.nr. F 30

Waaiers met oud-testamentische voorstellingen en kerkwaaiers

11 Papieren waaier, waarop een ets met voorstelling van de zalving van Salomo, met de hand ingekleurd. Montuur in japanlak is van latere datum dan het blad. Engels, omstreeks 1700 – inv.nr. E o 1

12 Velijnen waaier, met voorstelling van de omzwervingen van het volk Israëls na de uittocht uit

Egypte; links Mozes, die water uit de rots slaat. Ivoren montuur, beschilderd met aziatische motieven. 1e kwart 18e eeuw – inv.nr. E o 14

13 Papieren waaier, met twee taferelen uit de geschiedenis van Rebecca en Eliëzer. Ivoren geajoureerd montuur. Louis XV, 2e kwart 18e eeuw – inv.nr. E o 6

14 Papieren waaier, waarop de geschilderde voorstelling van David harpspelend voor Saul. Op het ivoren en geajoureerd montuur in het midden, in een cartouche, een arcadisch groepje waarachter parelmoer is gemonteerd; verder op het ivoor geschilderde miniatuurgroepjes. Geajoureerde en beschilderde panaches. Louis XV, eind 2e kwart 18e eeuw – inv.nr. E o 3

15 Ivoren brisé waaier, Vernis Martin, waarop wordt afgebeeld het bezoek van de koningin van Sheba bij Salomo. Rijk geornamenteerd met chinoiserieën, miniatuurjachttaferelen en verguldsel. 1e helft 18e eeuw. In originele handgesneden waaierlijst – inv.nr. A 5

16 Papieren waaier, voorstellende Rebecca en Eliëzer aan de bron. Ivoren montuur, rijk gesneden en geajoureerd, waarop in het midden twee musicerende groepjes. Louis XV, midden 18e eeuw – inv. E o 5

17 Papieren waaier, met voorstelling van de droom van Jacob. In het midden van het geajoureerde montuur, een cartouche met een vogelpaar, langs weerskanten een figuurtje. Louis XV, midden 18e eeuw – inv.nr. E o 4

18 Papieren waaier, waarop in de cartouche de voorstelling van Ruth en Boaz, in de omringende medaillons oogsttaferelen. Eenvoudig geajoureerd montuur en panaches. Laat Louis XV, midden 18e eeuw – inv.nr. E o 8

19 Papieren waaier, voorstellende de droom van Jacob, omringd door medaillons met landschapjes. Ivoren montuur met links en rechts een arcadisch groepje; in het midden twee geajoureerde en gesneden vogels. Louis XV met in de schildering latere elementen. Midden 18e eeuw – inv.nr. E o 7

20 Papieren waaier, waarop in de middelste cartouche, in grisaille en incarnaatkleur, Ruth en Boaz; in de omringende cartouches oogsttaferelen. On-

VIVAT ZAYAN
PARKER

bewerkt ivoren montuur. Nederlands, omstreeks 1770 – inv.nr. E o 13

21 Papieren waaier. Op de voorzijde de voorstelling van Christus en de samaritaanse vrouw bij de bron; in het linker medaillon een postament met dieren, in het rechter het Lam Gods. Op de achterzijde een engeltje met de Heilige Schrift en een vlammetje op het hoofd in een goudgeschilderd medaillon. Parelmoeren montuur, rijk ingelegd met zilver en goud. Geajoureerde panaches, opgelegd met zilver en goud, waarin twee engelfiguurtjes; roze parelmoeren fond. Louis XVI, omstreeks 1775-1780 – inv.nr. E k 2

22 Papieren waaier, voorstellende de offering van Isaak; in de vierhoekige cartouches vaasmotieven. Eenvoudig ivoren montuur. Nederlands, Louis XVI, 4e kwart 18e eeuw – inv.nr. E o 12

23 Papieren waaier, voorstellende Jozef door zijn broeders verkocht; in het linker medaillon een vrouwenfiguurtje, in het rechter een mansfiguurtje. Licht geajoureerd ivoren montuur, evenals de panaches ingelegd met zilver. Louis XVI – inv.nr. E o 10

Waaiers met mythologische voorstellingen

24 Velijnen waaier, met geschilderde voorstelling van Neptunus en Amphitrite in zegewagen, omgeven door tritonen en nereïden, zeepaarden, dolfijnen en amoretten met pijl en boog. Ivoren gesneden montuur belegd met zilveren harlekijnen en vaasmotieven. Op de panaches twee mannetjes en twee zeemeerminnen. Engels, begin 18e eeuw – inv.nr. B 3

25 Ivoren brisé waaier, met voorstelling van het „Oordeel van Paris", waarbij Hera met de pauw, Pallas Athena met helm, speer en schild, Venus met Amor aan de voeten. Ingelegd met parelmoer. Entourage in geschilderde chinoiserie en met inlegwerk in parelmoer. Op de achterzijde zijn de contouren van de voorzijde doorgetrokken. Begin 18e eeuw – inv.nr. B 1

26 Papieren waaier, met de weefwedstrijd tussen Pallas Athena en Arachne, die in een spin veranderd werd omdat ze de wedstrijd won; op de weefbomen het spinnenweb. Uitgesneden ivoren montuur en panaches. Begin 18e eeuw – inv.nr. B 5

27 Perkamenten waaier, waarop met gouache geschilderd de geschiedenis van het caledonische everzwijn. Ivoren montuur versierd met vogel, schelpmotieven en hondjes in reliëf; in de houder drie cartouches: in het midden een jong paar, links een amoret die een pijl afschiet, en rechts een dansende amoret. Begin 18e eeuw – inv.nr. B 27

28 Ivoren brisé waaier, cartouche in Vernis Martin. Op de voorzijde een godin in een landschap, op de achterzijde schapen, pauw en vogels in landschap; aan weerszijden vlinders. Op de bovenrand chinoiserieën; panaches in schildpad. Begin 18e eeuw. Nieuw zijden lint – inv.nr. C 1

29 Velijnen waaier met voorstelling van de terugkeer van de als bedelaar vermomde Odysseus, die door de hond echter herkend wordt; op het bordes Penelope en Telemachus, op de achtergrond de eenzaam wevende Penelope. Fraai ivoren montuur, ajourgewerkt, met chinoiserieën en Rococomotieven. Panaches met Rococo-motieven. Vroeg Louis XV, 2e kwart 18e eeuw – inv.nr. B 8

30 Papieren waaier, voorstellende de ontvoering van Helena. Montuur rijk geajoureerd en opgelegd met bladgoud; in de cartouches een fond van veelkleurig parelmoer. Louis XV, 2e kwart 18e eeuw – inv.nr. B 9

31 Papieren waaier, op de voorzijde beschilderd met taferelen uit de Ilias: de dode Patrocles wordt weggedragen, Hector wordt achter het paard van Achilles voortgesleurd. Op de achterzijde Pallas Athena, Patrocles en Achilles. Rijk bewerkt parelmoeren montuur. Louis XV, 2e kwart 18e eeuw – inv.nr. B 10

32 Waaier van chickenskin, voorstellende Helios in de Zonnewagen, voorafgegaan door Aurora, die de nacht verdrijft. (Naar „De dageraad" van Guido Reni, 1609, in het Palazzo Rospigliosi-Palavicini te Rome). Ivoren montuur, ajourgewerkt, met figuurtjes in reliëf. Op de met zilver en parelmoer ingelegde panaches twee dansende figuurtjes. Waarschijnlijk engels, 2e kwart 18e eeuw – inv.nr. B 6

33 Papieren waaier, voorstellende Diana die een schelp aangeboden krijgt door een triton. Op de achterzijde een arcadische voorstelling. Montuur in gesneden ivoor. 2e kwart 18e eeuw – inv.nr. B 7

34 Ivoren Vernis Martin waaier. Op de voorzijde de voorstelling van de ontvoering van Helena. Op de achterzijde een jachttafereel. Op de houder en de panaches zijn chinoiserieën aangebracht. 2e kwart 18e eeuw – inv.nr. B 20 – afb. 4

35 Ivoren brisé waaier, Vernis Martin. Op de voorzijde de vergadering der goden op de Olympus: in het midden Zeus met de adelaar, naast hem Hera met pauw, verder Venus met schelp en 2 duiven, Mars met wapenrusting, Athena met helm, Hercules met de knots, Poseidon met de drietand, Artemis met hinden; op de achtergrond andere goden en een maansikkel als diadeem. Schildering in klassicistische trant. Op de houder en panache aan beide kanten chinoiserieën, landschapjes en portretjes. De achterzijde is beschilderd met (vermoedelijk) toneelscènes in 14 medaillons, omgeven door weelderige gouden ornamentiek. Simili-sluitsteen en origineel sluitlint. Frans, 1e helft 18e eeuw – inv.nr. A 8

36 Ivoren brisé waaier, Vernis Martin, met authentieke sluitrand, waarin vele miniaturen. Op de voorzijde Perseus en Adromeda, op de achterzijde Pyramus en Thisbe bij de bron. De panaches zijn versierd met portretmedaillons, de houder met chinoiserieën. 1e helft 18e eeuw – inv.nr. A 3

37 Ivoren brisé waaier, Vernis Martin. De voorzijde vertoont de ontmoeting van Dido en Aeneas in de tempel te Carthago; op de houder een arcadisch tafereel. Op de achterzijde: links Caesar en Cleopatra, in het midden: de ziekte van Antiochus, rechts: Dido en Aeneas: de namen staan onder in de voorstellingen. Op de houder een offerande. Panaches opgelegd met parelmoer, chinoiserieën en figuurtjes. 1e helft 18e eeuw – inv.nr. A 9

38 Papieren waaier, met geschilderde voorstelling van Venus en Mars in een landschap. Ivoren montuur ajourgewerkt; spijlen van chinees snijwerk; panaches met geschilderd fond. 1e helft 18e eeuw. In waaierlijst – inv.nr. B 2

39 Ivoren brisé waaier, Vernis Martin. Op de voorzijde in het midden een medaillon waarin een mythologische voorstelling; op het waaiervlak verdeeld zestien cartouches met diverse voorstellingen, waaronder bovenaan een in een theaterloge zittend gezelschap dat a.h.w. van daaruit alle overige taferelen gadeslaat. Op de achterzijde de

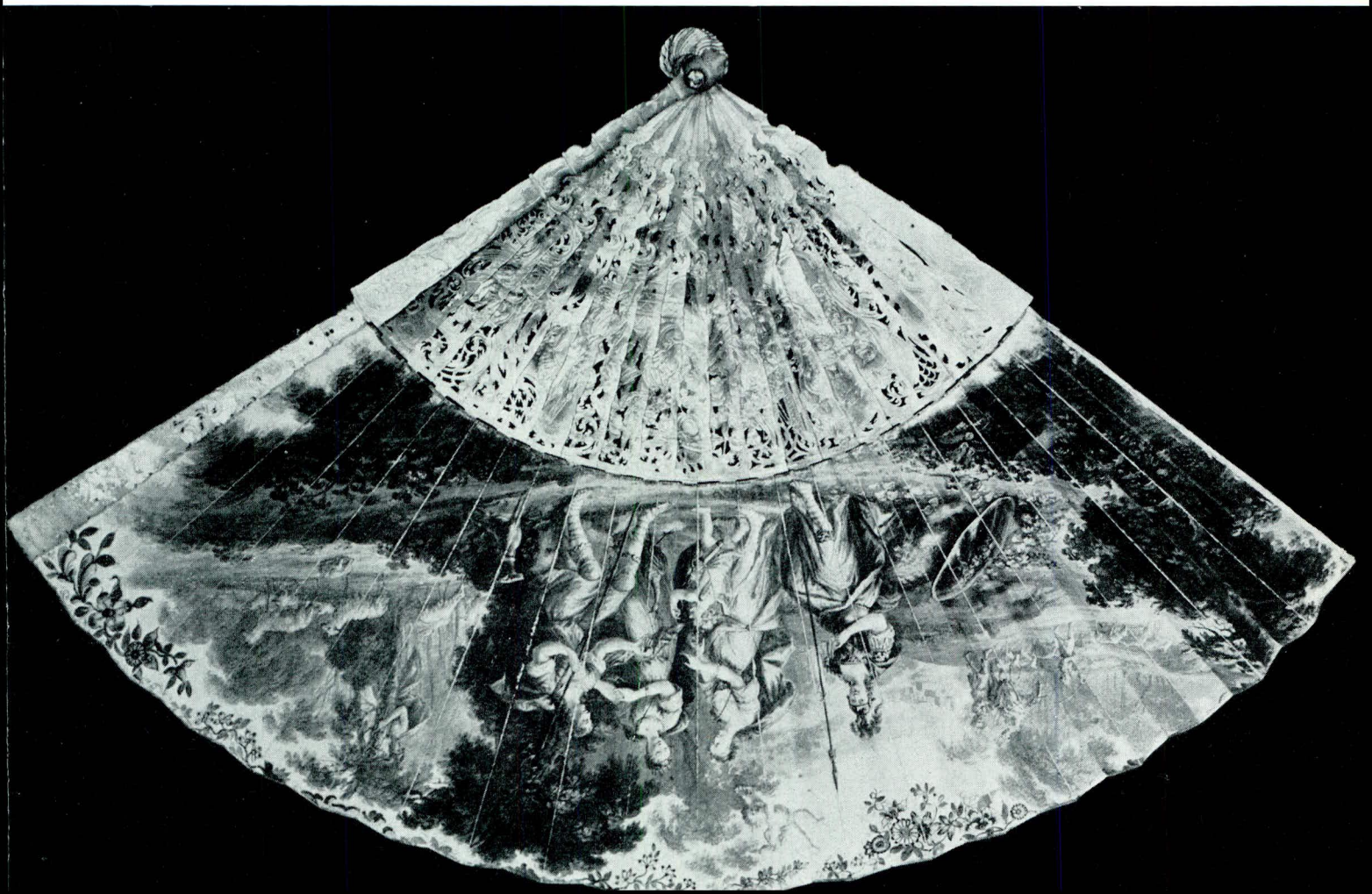

voorstelling van een gezelschap in een park, omringd door cartouches waarin sportvoorstellingen. Montuur versierd met goud en chinoiserieën, originele bovenrand. 1e helft 18e eeuw – inv.nr. A 13

40 Papieren waaier, voorstellende Venus en Mercurius met Amor en amoretten in een landschap. Parelmoeren montuur, rijk geajoureerd en opgelegd met métal en quatre couleurs. In de cartouche een huwelijksscène: een vrouw en een krijgsman krijgen een bloemenkrans van Hymen, naast hen een altaar met Eros. Panaches met roze fond, figuren belegd met bladgoud. Frans, Louis XV, midden 18e eeuw. In waaierlijst – inv.nr. B 19

41 Perkamenten waaier, waarop Amor die een zittende vrouw aanspreekt, twee vrouwen in gesprek bij een monument, en een vrouw halfopgericht liggend voor een sfinx op voetstuk. Ivoren geajoureerd montuur. Midden 18e eeuw – inv.nr. C 25

42 Papieren waaier, met voorstelling van Venus en Mars met gevolg. Aan weerszijden een vaasmotief in een ovaal medaillon. Ivoren montuur met parelmoeren fond, opgelegd met goudpapier en pailletten; in het midden een medaillon met aan het clavecimbel musicerend gezelschap. Panaches geajoureerd, met parelmoeren fond en twee hoofse figuurtjes. Vroeg Louis XVI, omstreeks 1770 – inv.nr. B 14

43 Papieren waaier. Op de voorzijde Daphne door Apollo met de lier achtervolgd en gemetamorfoseerd in een laurierboom, wiens bladeren voortaan aan Apollo gewijd zijn. Op de achterzijde meisje in antiek gewaad in een arcadisch landschap. Ivoren montuur met goud en zilver ingelegd. Louis XVI, omstreeks 1775 – inv.nr. B 15

44 Papieren waaier, met voorstelling van Apollo die, in een wolk gezeten, een vrouw inspireert. In de cartouches aan weerszijden een postament en een bijenkorf. Ivoren montuur, evenals de panaches, ingelegd met goud en zilver. Louis XVI, omstreeks 1780 – inv.nr. B 16

45 Ivoren waaier, met in het midden de geschilderde voorstelling van „Het bad van Diana". Rijk geajoureerde houder met chinoiserieën. Hoewel de voorstelling in de stijl van het midden der 18e eeuw is uitgevoerd, moet het geheel echter veeleer omstreeks 1780 worden gedateerd – inv.nr. B 21 – afb. 6

Afb. 3 | Cat. 48

46 Zijden waaier, waarop in een ovaal medaillon „Het toilet van Venus" is geschilderd, geflankeerd door enigszins klassicistische ornamenten. Het blad voorzien van opgenaaide pailletten. Ivoren montuur eveneens met pailletten versierd. Omstreeks 1785 – inv.nr. B 22

47 Papieren waaier, waarop in een medaillon twee Muzen: Euterpe met de dubbele fluit (lyrische poëzie) en Erato met de lier (minnedicht). Op de voorgrond twee symbolische zwanen; achter Erato, die met een pijl schrijft, Amor; twee amoretten dragen bloemenslingers waaraan een zinnebeeldig vogelkooitje hangt. Ivoren montuur, ajourgewerkt, met een arcadisch tafereel in een medaillon. Overgang Louis XV-Louis XVI – inv.nr. B 12

48 Velijnen waaier, met de geschilderde voorstelling van Paris en de drie godinnen, in een arcadisch landschap. Het montuur en de panaches zijn vervaardigd uit parelmoer en zeer fraai geajoureerd in reliëf gewerkt. Sluitstuk met diamant. Frans, overgang Louis XV-Louis XVI – inv.nr. B 25 – afb. 3

49 Velijnen waaier, met geschilderde voorstelling van Hercules en Omphale. Op het montuur in geajoureerd ivoor een herderinnetje en een doedelzakspeler. Panaches in reliëf met chinoiserieën. Overgang Louis XV-Louis XVI – inv.nr. B 13

50 Ivoren brisé waaier, met geschilderde voorstelling van de ontmoeting van Dido en Aeneas. Geajoureerd montuur met geschilderde chinoiserieën. 18e eeuw. Dit genre waaiers werd meestal met Vernis Martin afgewerkt, wat hier niet heeft plaats gevonden – inv.nr. A 14

Waaiers met genretaferelen

51 Velijnen waaier, voorstellende op de voorzijde de „Charette d'Amour" getrokken door leeuwen, met amoretten; achter de wagen lopen rijk en arm, jong en oud vastgebonden. De achterzijde is beschilderd met lieftallige amoretten. Geajoureerd ivoren montuur, in reliëf opgelegd parelmoer en zilver; panaches versierd met mosagaat, jaspis en cornalijn en in goud gevat. Louis XIV, 1e kwart 18e eeuw – inv.nr. B 4

Afb. 4 | Cat. 34

52 Ivoren Tenierswaaier, brisé, Vernis Martin. Op de voorzijde een drinkend boerengezelschap in een landschap met bossages en water; rechts zit een dame te spinnen in de deurpost en naast haar staat een heer voor de huisdeur. Panaches en houder met chinoiserieën. Hoewel in de trant der 17e eeuw geschilderd, dragen twee toeschouwers vroeg 18e eeuwse kledij. 1e kwart 18e eeuw — inv.nr. A 11

53 Papieren waaier, waarop de geschilderde voorstelling van een musicerend gezelschap in een kasteeltuin; links van het gezelschap een dame met waaier. Ivoren geajoureerd handvat, met veelkleurige figuurtjes in medaillons. Panaches van cremekleurig ivoor, versierd met figuurtjes in vergulde Louis XV-cartouches. Louis XV, omstreeks 1730 — inv.nr. G 4

54 Velijnen waaier, met de geschilderde voorstelling van een paartje in een landschap. Montuur van geajoureerd ivoor, met bladgoud bewerkt, en beschilderd met bloemmotieven; in de cartouche een arcadisch tafereel op parelmoeren fond. Op de panaches een mannen- en een vrouwenfiguurtje in reliëf, eveneens op parelmoeren achtergrond. Louis XV, omstreeks 1740 — inv.nr. C 9

55 Papieren waaier, cabriolet. De voorzijde vertoont op het bovenblad de oogsttijd, op het onderblad een balspel. Gesigneerd rechts: Vernet ft '47. Op de achterkant van beide bladen een gebouwtje en een bruggetje. Beschilderd en geajoureerd ivoren montuur met chinoiserie. Op de panaches figuurtjes in reliëf. Frans, Louis XV, 1747 — inv.nr. C 2

56 Ivoren brisé waaier, waarop een kaartspelend gezelschap is afgebeeld. Geajoureerd montuur met gouden oplegsel en chinoiserieën. 2e kwart 18e eeuw. In waaierlijst — inv.nr. G 12

57 Tenierswaaier, brisé, Vernis Martin. Op de voorzijde is op het schildpad geschilderd een boerendansfeest, op de achterzijde boeren bij het balspel in een groot landschap. In de medaillons van het oude, uit leer vervaardigde sluitlint diverse miniatuurlandschapjes en stillevens. De houder is aan beide kanten voorzien van drie medaillons, waarin een stilleven en chinese figuurtjes in een landschap; aan de achterkant een stilleven en twee landschapjes. Op de voorzijde van de ivoren panaches een vrouwenportret en chinoiserieën. Zeer zeldzaam stuk. Nederlands, 1e helft 18e eeuw — inv.nr. A 1

58 Papieren waaier, voorstellende dame met parasol en dansende jongeman, omgeven door geschilderd kantwerk en vruchtmotieven. Montuur van been, geajoureerd en beschilderd. Panaches met Rococo-voluten. Nederlands, 1e helft 18e eeuw – inv.nr. C 3

59 Ivoren Tenierswaaier, brisé, Vernis Martin. Op de voorzijde een boerendansfeest in een kasteeltuin, op de houder drie miniaturen. Op de achterzijde een voornaam gezelschap in een gefantaseerd landschap; een figuur met hengel en een figuur met parasol flankeren de middengroep. Op de houder en zijkanten miniatuurschilderingen in chinese stijl. Panaches in schildpad. Vermoedelijk vlaams; 1e helft 18e eeuw. Afkomstig uit de collectie van de graaf de St. Lyon te Parijs – inv. nr. A 2

60 Waaier van builgaas en zijde, met de voorstelling van een vogelvangst. Benen montuur, beschilderd en gevernist; panaches van ivoor. Engels, midden 18e eeuw – inv.nr. G 3

61 Papieren waaier, waarop een pastoraal tafereel in eiland-landschap, omlijst door gouden rankwerk met bloemen. De spijlen van het montuur zijn afwisselend twee om twee van schildpad en van ivoor, ingelegd met zilver en bladgoud. Vermoedelijk engels, midden 18e eeuw – inv.nr. C 11

62 Ivoren brisé waaier, Vernis Martin. Op de voorzijde een musicerende groep in een rijk landschap, uitgevoerd in „Watteau-stijl". Op de houder in het midden een vrouwenportret, omringd door miniatuurchinoiserieën, welke voortgezet worden op de panaches. Op de achterzijde een ijstafereel, in hollandse trant, omgeven door miniatuurchinoiserieën. Midden 18e eeuw – inv.nr. A 6 – afb. 5

63 Ivoren brisé waaier, Vernis Martin. Op de voorzijde een landelijk feest met dansende, vrijende en spelevarende groepjes, met op de achtergrond een kasteel. In het midden van de houder, tussen rijke chinoiserieën en miniatuurlandschapjes, het portret van een vrouw. Op de achterzijde een waterfeest, omlijst door bloemen en fruit, die voor een balustrade met draperie liggen. Houder en panaches zijn versierd met vele ragfijne, onder de loupe geschilderde miniaturen. Kwast van gouddraad. Midden 18e eeuw. Het middenvak op de achterzijde is later bijgeschilderd – inv.nr. A 7

64 Zijden waaier, beschilderd met arcadische voor-

stellingen in blauw camaieu en incaarnaatkleuren, zg. porcelijn waaier. Ivoren ajourgewerkt montuur met beschildering in blauw, rood, zilver en goud. Midden 18e eeuw – inv.nr. C 7

65 Papieren waaier met de geschilderde voorstelling van een speelzaal: links een binnentredend paartje en een loket waar entrée's verkocht worden, in het midden een voornaam gezelschap aan de speeltafel, rechts twee dames, die zich een waaier uitzoeken. Gesigneerd op een traptrede rechts: C. Natoire (Charles Natoire, 1700-1777). Ivoren montuur met rijk ingelegde motieven in fijn gesneden parelmoer: in het midden een musicerend gezelschap, ten dele verguld, en acht cupido's die als het ware het waaierblad op de schouders dragen. In de panaches lopen de gesneden motieven van het montuur door. Frans, omstreeks 1760. In waaierlijst – inv.nr. G 6

66 Ivoren brisé waaier, Vernis Martin. De voorzijde van het blad is beschilderd in drie vakken, in het midden „De geleegde pijlkoker", in de twee andere een landschap met buitenplaats. Onderaan bij de houder chinoiserieën. Op de achterkant een kasteeltuin met aan weerszijden een medaillon met muziekinstrumenten. Panaches met chinoiserieën en europese versiering. Op het sluitstukje robijntjes. Omstreeks 1760 – inv.nr. A 12

67 Papieren waaier. De voorzijde vertoont de voorstelling van een amoureuze scène, in een landschap; er naast een doedelzak en een trommel in laat Rococo-ornament. Op de achterzijde een landschap in chinese stijl. Montuur van parelmoer met chinoiserie van ingelegd zilver en goud. Panaches versierd met tempeltjes. Louis XV, omstreeks 1760-1770 – inv.nr. C 12

68 Velijnen waaier, waarop in aquarel het aanbieden van bloemen aan een dame. Ivoren, geajoureerd montuur, beschilderd met Rococo-motieven. Panaches in reliëf met visjes en twee amors met pijlkokers. Ondergrond van rood tinpapier. Louis XV – inv.nr. C 6

69 Papieren waaier, voorstellende een liefdesscène met amoretten en twee duifjes. Montuur van parelmoer, waarop zilver en bladgoud opgelegd, en versierd met rocaillewerk en een pastorale voorstelling met figuurtjes van bladgoud. Louis XV. In vergulde waaierlijst – inv.nr. C 5

70 Velijnen waaier, waarop in aquarel een zingend

Afb. 5 | Cat. 62

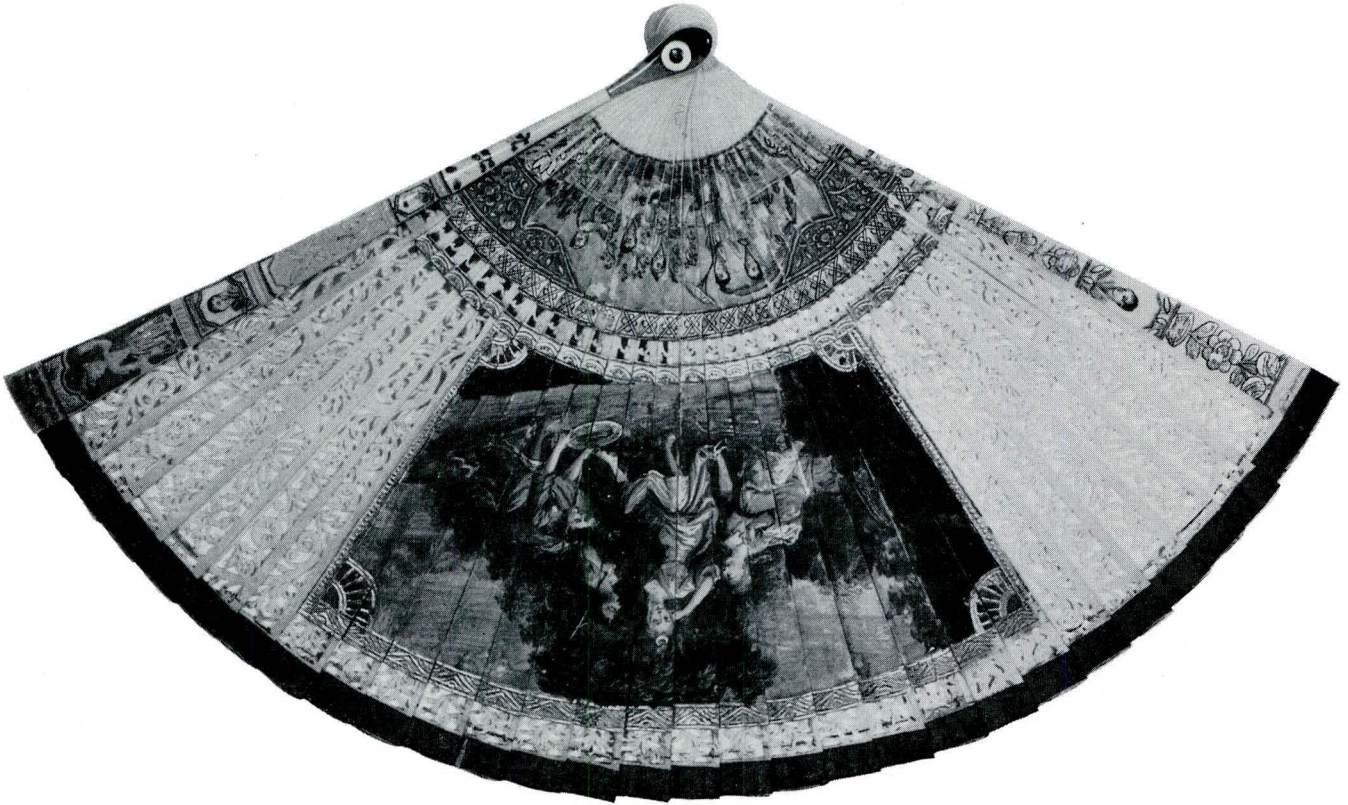

paar met chaperonne is geschilderd. Ivoren geajoureerd montuur met verguldsel. Medaillons met parelmoeren fond. Panaches met twee vrouwenfiguurtjes in reliëf, eveneens op parelmoer. Vermoedelijk engels, Louis XV en Louis XVI (medaillons) – inv.nr. C 14

71 Velijnen waaier, voorstellende Amor wiens vleugels gekortwiekt worden door een vrouw, terwijl een andere vrouw hem zijn pijlkoker en boog ontsteelt. Ivoren ajourgesneden montuur met chinoiserieën. Louis XV met een enkel Louis XVI-element – inv.nr. B 11

72 Papieren waaier, waarop in een cartouche op blauw fond met bloemen de voorstelling van een vrouw die een krans van rozen om Amor slingert. Ajourgesneden ivoren montuur met bloemmotieven. Panaches in reliëf. Overgang Louis XV-Louis XVI – inv.nr. C 13

73 Velijnen waaier, met arcadische voorstelling, in gouache uitgevoerd. Geajoureerd parelmoeren montuur, rijkelijk bewerkt met bladgoud en zilver op de reliëffiguurtjes, die het bezoek van de koningin van Sheba aan Salomo uitbeelden. Louis XV-Louis XVI – inv.nr. C 24

74 Papieren poppenwaaier, met arcadisch tafereeltje. 3e kwart 18e eeuw – inv.nr. L 3

75 Velijnen waaier, waarop liefdespaar met Amor en putti. Gesigneerd op een voetstuk links op het waaierblad: F. Boucher. Getralied montuur met zilver ingelegd. Panaches in oeuvre-mosaique. Louis XVI, omstreeks 1770 – inv.nr. C 23

76 Velijnen waaier, waarop in het midden de voorstelling van een hengelende dame; in de rechter cartouche een vrouw die kippen voert, in de linker een fluitspelende herder. Ivoren montuur met simili-sluitsteen en inlegwerk. Louis XVI, omstreeks 1770 – inv.nr. G 2

77 Velijnen waaier, met de geaquarelleerde voorstelling van een herder, met staf en hond, die een jonge dame bloemen aanbiedt. In de hoeken rechthoekige cartouches met muziekinstrumenten. Parelmoeren met zilver ingelegd montuur. Louis XVI, omstreeks 1770 – inv.nr. C 20

78 Waaier van kloskant, waarop in het midden een liefdespaartje geschilderd op papier, binnen een cartouche. Geajoureerd ivoren montuur, met zil-

Afb. 6 | Cat. 45

ver en goud geornamenteerd. Groen sluitsteentje. Louis XVI, omstreeks 1775 – inv.nr. V 2

79 Velijnen waaier, met voorstelling van een gezelschap in een landschap met op de achtergrond een valkenjacht; in de omringende medaillons putti. Ivoren montuur, evenals de panaches met goud en zilver ingelegd. Louis XVI, omstreeks 1775 – inv.nr. G 5

80 Papieren waaier. Op de voorzijde een ijstafereel; op de achterzijde twee schaatsenrijders. Ivoren handvat met simili-steen; montuur en panaches opgelegd met zilver en goud. Nederlands, Louis XVI, omstreeks 1780 – inv.nr. G 1

81 Zijden waaier. In het midden een medaillon met musicerende figuren, aan weerszijden medaillons met zeilscheepjes, waarboven Louis XVI-guirlandes; versierd met pailletten. Parelmoeren montuur, ajourgewerkt en met zilver en goud geïncrusteerd. Panaches bijzonder fraai, met twee mannenfiguren, putti en muziekinstrumenten op fond van goudvisparelmoer. Louis XVI, omstreeks 1780 – inv.nr. C 16

82 Zijden waaier, waarop, in een medaillon in het midden, een musicerend gezelschap, omlijst met zilverdraad en pailletten; opzij medaillons met scheepjes, rankwerk van geschilderde en opgenaaide zijden bloempjes, en muziekemblemen. Ivoren montuur rijk geajoureerd en ingelegd met goud en zilver; in het midden een urn in oeuvre-mosaique. Panaches in reliëf, versierd met vogels, bloemen en urnen, geajoureerd, opgelegd met zilver en goud op verguld fond. Louis XVI, omstreeks 1780. Vermoedelijk uit dezelfde werkplaats als nr. 81 – inv.nr. C 17

83 Zijden waaier, met in het midden binnen een cartouche een musicerend paar in een landschap, omgeven door twee medaillons, duifjes en pailletten. Montuur met zilver belegd; op de panache bovenaan Amor tegen een achtergrond die bestaat uit een spiegeltje; het Amorfiguurtje kan omhoog en omlaag geschoven, hetwelk een teken voorstelt uit de waaiertaal. Louis XVI, omstreeks 1780 – inv.nr. C 21

84 Papieren waaier, met in het midden de geschilderde voorstelling, binnen een rechthoekige vergulde cartouche, van een pastoraal tafereel, links en rechts hiervan, in een ovaal medaillon, van vrouwenfiguren in een landschap. Montuur en

Afb. 7 | Cat. 115

panaches van geajoureerd ivoor met zilver ingelegd. Louis XVI – inv.nr. C 35

85 Papieren waaier, bedrukt met amoureuze vragen en antwoorden. Houten montuur. Frans, Revolutietijd, omstreeks 1790 – inv.nr. L 8

86 Papieren waaier, waarop gedrukt, daarna met de hand ingekleurd, de voorstelling van dansende figuren bij een beeld van Amor. Houten montuur. Directoire, na 1790 – inv.nr. L 5

87 Ivoren brisé waaier, met drie geschilderde medaillons aan weerszijden, waarin een toneelscène en pastorale taferelen. Op het benedengedeelte van de spijlen het monogram M.P.M. Ivoor versierd met chinees snijwerk. Engels, omstreeks 1790 – inv.nr. C 22

88 Ivoren brisé waaier, met drie geschilderde medaillons, symboliserend de schommelingen van het leven; in het midden een jong paar; links Amor in een bootje bij stormweer op woelig water, rechts bij opgaande zon op glad water. Houder in snijwerk van chinese kantmotieven. Engels, einde 18e eeuw. Waarschijnlijk uit dezelfde werkplaats als nr. 87 – inv.nr. C 22 A

89 Papieren waaier, voorstellende een arcadische scène met herderin en fluitspeler in grisaille en incarnaatkleur, met de pen bijgewerkt. Eenvoudig montuur van ivoor; gecanneleerde panaches. Vermoedelijk engels, 2e helft 18e eeuw – inv.nr. C 15

90 Ivoren brisé waaier, met op voor- en achterzijde de geschilderde voorstelling van een musicerend gezelschap. Montuur beschilderd met chinoiserieën in blauw en goud. 18e eeuw – inv.nr. G 13

Huwelijkswaaiers

91 Papieren waaier, voorstellende de huwelijksvoltrekking voor een altaar tussen een gesluierde vrouw en een krijgsman; verscheidene goden staan afgebeeld: Hera op de troon gezeten overhandigt de ring, Amor schiet een pijl af, links Pallas Athena, rechts Venus met de spiegel, naast haar de tijd met sikkel en zandloper. Eenvoudig montuur. Vermoedelijk duits, 1e kwart 18e eeuw – inv.nr. D 1

92 Papieren waaier. De voorstelling vertoont aan de voorzijde het bekranst altaar van Eros, links

daarvan twee zittende meisjes met duiven en krans, rechts de verloofde jongeman als herder met doedelzak. Spijlen van geajoureerd been, ingelegd met zilver. Geajoureerde ivoren panaches. Op de achterzijde een meisje op een eiland. Louis XVI, midden 18e eeuw – inv.nr. D 3

93 Zijden waaier, waarop een cartouche en twee medaillons met pailletten omgeven. In het midden staat een paartje bij het huwelijksaltaar waarop Amor twee brandende hartjes omkranst. Montuur met zilver ingelegd. Over het gehele waaierblad zijn in de bovenrand gaatjes uitgespaard. Op de panaches zijn kleine lenzen aangebracht; ingevouwen is deze waaier als loupe te gebruiken. Louis XVI, omstreeks 1780. Vermoedelijk uit dezelfde werkplaats als nr. 83 – inv.nr. D 8

94 Velijnen waaier. In het midden is een door een krans van rozen verenigd paar geschilderd, dat door Amor naar de tempel geleid wordt, waar Hymen met een fakkel hen opwacht; opzij twee medaillons met amoretten en herderspaar. Montuur en panaches in parelmoer, ajourgewerkt en ingelegd met goud en zilver. Louis XVI, omstreeks 1780 – inv.nr. D 6

95 Perkamenten waaier, waarop in gouache geschilderd een gechaperonneerd paar, links en rechts portretten van het paar in medaillons, daarnaast links het altaar van Eros met fakkel, pijlkoker en twee kransjes, rechts twee vlammende hartjes. Montuur en panaches in ivoor, fijn gecanneleerd (oeuvre-mosaique), met goud en zilver opgelegd. Louis XVI, omstreeks 1780 – inv.nr. D 4

96 Velijnen waaier, met voorstelling van huwelijksvoltrekking. Op het altaar geblinddoekte Amor, achter het paar Hymen met twee fakkels, rechts zittende Pallas Athena en musicerende amoretten. Geajoureerd ivoren montuur met zilver en goudpapier belegd. Louis XVI, omstreeks 1780 – inv.nr. D 5

97 Velijnen waaier, beschilderd met de voorstelling van een paar in antieke kledij; aan weerszijden medaillons met amoretten in sepia, het geheel omgeven door gouden rankwerk. Ivoren montuur in oeuvre-mosaique, zeer verfijnd geajoureerd, opgelegd met twee soorten bladgoud. Panaches op het montuurgedeelte ingelegd met echt goud, het bladgedeelte versierd met steentjes; fond van parelmoer. Louis XVI, tussen 1780-1785 – inv.nr. D 7

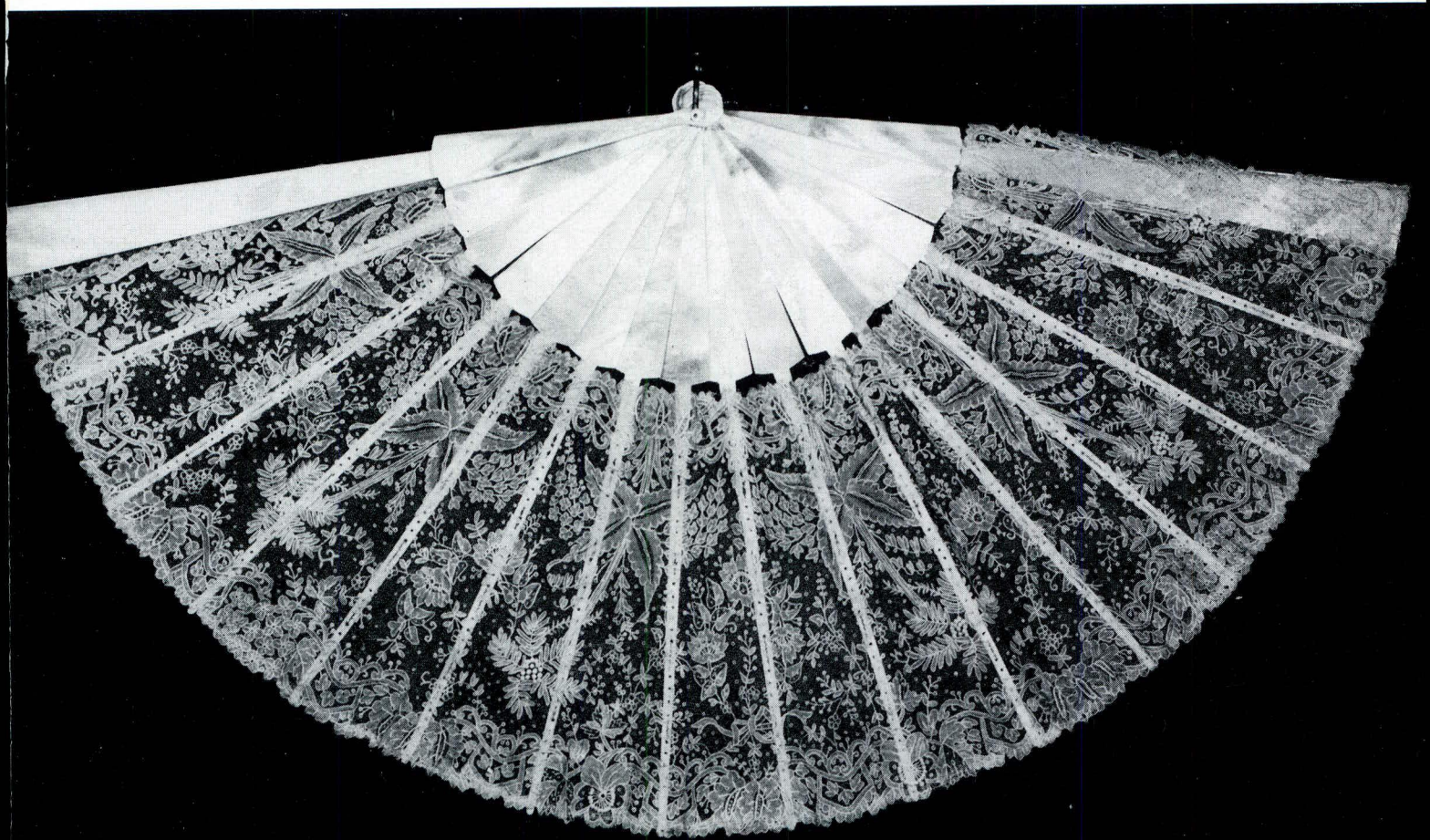

98 Katoenen waaier, beschilderd met dansend paartje en fluitist, het blad geborduurd met zilverdraad. Boven het paartje een medaillon met vrouwenportretje. Ivoren montuur met traliewerk en opgelegd zilver. Louis XV-Louis XVI – inv.nr. D 2

Waaiers met toneelscènes

99 Velijnen waaier, met de voorstelling van een toneelscène waarin een heer een vogeltje in een kooi (liefdessymbool) aanbiedt aan een dame die een pijl van Amor in de hand houdt. Geajoureerd ivoren montuur, rijk gesneden en beschilderd met diverse herders- en musikantentaferelen. Louis XV, 2e kwart 18e eeuw – inv.nr. G 7

100 Papieren waaier, op de voorzijde in rechthoekige cartouches twee voorstellingen uit „Faust": links Gretchen in een amoureuze scène, rechts het meisje in een kerker, waarin ook het jaartal 1780 staat. In het midden bellenblazende amoretten. Op de achterzijde een rouwurn. De tekeningen in grisaille uitgevoerd. Glad ivoren montuur. Louis XVI, 1780 – inv.nr. G 10

101 Zijden waaier, met geschilderde voorstelling van hofscènes op een toneel, omringd door medaillons met vruchtenstillevens en versierd met zilver- en goudkleurige pailletten. Geajoureerd ivoren montuur, ingelegd met zilver en goud. Louis XVI, omstreeks 1785 – inv.nr. G 9

102 Papieren waaier, met op de voorzijde drie met de hand ingekleurde gravures, voorstellende scènes uit „Les noces de Figaro" van Beaumarchais; op de achterzijde een vaudeville met muzieknoten. Louis XVI, omstreeks 1785 – inv.nr. G 11

103 Papieren waaier, waarop gedrukt, daarna met de hand ingekleurd, vier taferelen uit de geschiedenis van „Abélard en Héloise"; in het midden een medaillon met de „gedode liefde". Onder de voorstelling 12-regelig versje. Houten montuur. Frans, omstreeks 1790 – inv.nr. L 4

104 Zijden waaier, met voorstelling van drie taferelen uit „La Caravane du Caire", resp. uit de eerste, tweede en derde acte, omrand door pailletten. Ivoren montuur, geajoureerd en ingelegd met zilver en goud. Fijn bewerkte panaches met parelmoeren fond. Louis XVI, 4e kwart 18e eeuw – inv.nr. G 8

Afb. 8 | Cat. 150

Chinese en japanse waaiers

105 Papieren waaier, voorstellende op de voorzijde de triomftocht van Bacchus en Ariadne, links een onduidelijke voorstelling van een riviergod. Op de achterzijde een bloemenmand, vogels, vlinders en bloemen. Geajoureerd ivoren montuur. In China geschilderd naar europees voorbeeld; midden 18e eeuw — inv.nr. J 6

106 Mandarijnen-waaier. Op de voorzijde een tafereel met chinese figuren in zijden kleren en met opgeplakte ivoren gezichten. Op de achterzijde een landschapschildering. Geajoureerd houten montuur voorzien van een kwast. Chinees, 2e helft 18e eeuw — inv.nr. J 2

107 Japanlak waaiertje, brisé, op de voorzijde in een medaillon zwaardvechters, op de achterzijde een gondelvaart, alle figuren omgeven door vele tempelgebouwtjes. Goudschilderingen uitgevoerd op rode lakondergrond; panaches in zwart, rood en goud. 18e eeuw — inv.nr. J 18 A

108 Een stel vuurschermpjes van papier maché, met aan beide zijden in goudschildering en ingelegd met gekleurd parelmoer, een chinees tafereel in een landschap. Chinees, 18e eeuw — inv.nr. R 11

109 Achtkantig zijden vuurschermpje. Langs weerszijden een chinees tafereel, op de voorzijde geschilderd, op de achterzijde met opgeplakte figuren, de gezichtjes uit beschilderd ivoor. 18e eeuw — inv. nr. R 10

Waaiers met diverse onderwerpen

110 Waaier van kloskant. Rijk geajoureerd parelmoeren montuur, met zilver opgelegd. Panaches met medaillons waarin groene schildering. Overgang Louis XV-Louis XVI, tussen 1760-1770 — inv.nr. V 1

111 Papieren waaier, beschilderd met scheepjes en bloemen. Links en rechts eenvoudige cartouches. Ivoren montuur. Montuur vroeg Louis XV, blad Louis XVI — inv.nr. L 2

112 Papieren waaier, bedrukt op de voorzijde met franse versjes en rebussen, op de achterzijde de oplossingen. Houten montuur. Revolutietijd, omstreeks 1790 — inv.nr. L 7

113 Ivoren miniatuurwaaiertje, brisé, met gekleurde bloemetjes, afgezet met een kantje. Einde 18e eeuw – inv.nr. L 16

NEGENTIENDE EN TWINTIGSTE EEUW

Waaiers met historische voorstelling

114 Papieren rouwwaaier. Op de voorzijde de voorstelling van treurende vrouwen bij de graftombe van Gerrit Braams, luitenant op de kanonneerboot van Van Speyck, die in 1831 in de lucht vloog. Op de achterzijde het kruitvat met brandende lont en kogels. Ivoren montuur. Geajoureerde panaches, versierd met grafurn en vogels in reliëf. Nederlands, 1831. Vervaardigd in opdracht van de moeder van Gerrit Braams – inv.nr. F 4

Waaiers met mythologische voorstelling

115 Waaierblad van chickenskin (gedemonteerd), met in gouache geschilderde voorstelling van de Aldobrandinische bruiloft, geflankeerd door de pyramide van Cestius (links) en de Kerk van Sta Costanza te Rome (rechts). Gesigneerd in het midden: Le Brun (Louise Elise Vigée-Le Brun, 1755/58-1828). Frans, omstreeks 1800. Afkomstig uit de collectie Rosenfeld te Berlijn. In vergulde

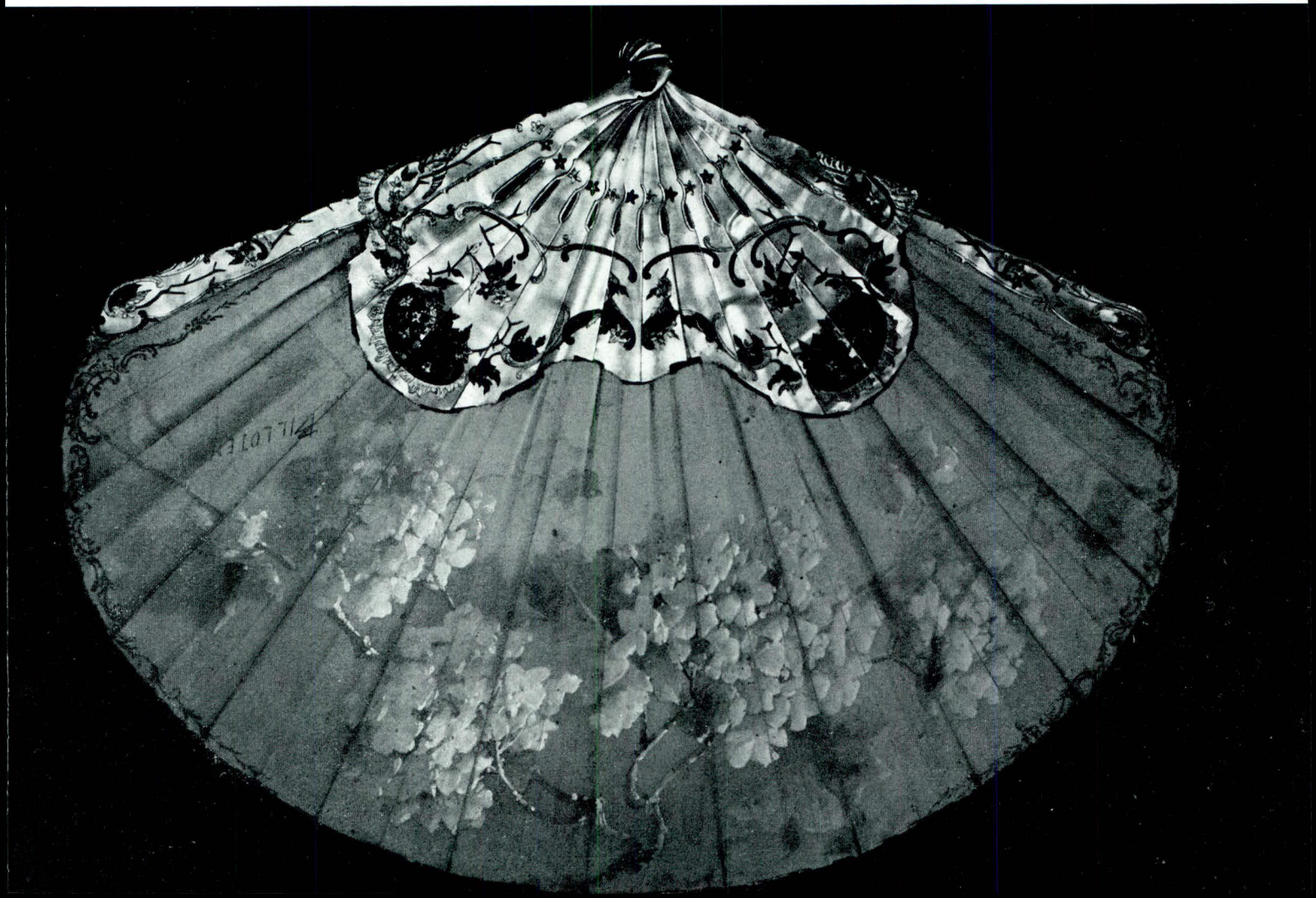

Empire lijst. Zeer uniek exemplaar – inv.nr. B 26 – afb. 7

116 Papieren waaier, met op de voorzijde de geschilderde voorstelling van de dood van Hippolytos, op de achterzijde de gelithografeerde, met de hand gekleurde voorstelling van een gezelschap in een prieeltje. Ivoren geajoureerd montuur, ingelegd met parelmoer en zilver. Einde 18e-begin 19e eeuw – inv.nr. B 35

117 Papieren waaier, bedrukt met episoden uit de levensloop van Amor. Aan beide zijden sterretjes in de velden tussen de medaillons. Gesigneerd links: Dugenot. Baleinen en panaches in de vorm van pijlen. Frans, omstreeks 1820 – inv.nr. B 23

118 Waaierblad van chickenskin. De schildering stelt voor Amphitrite zittend in een schelp, omgeven door zeenimphen en voortgetrokken door dolfijnen. Montuur van gegraveerd parelmoer. Duits, omstreeks 1870 – inv.nr. B 24

119 Zwarte tulen waaier, waarop in kleurendruk de voorstelling van Paris en de drie godinnen, allen in „directoiregewaad". Montuur van zwart hout. 19e eeuw – inv.nr. B 17

Waaiers met genretaferelen

120 Papieren waaier, waarop binnen een geschilderde ovale rand de in kleurenlithografie uitgevoerde voorstelling van kinderen die blindemannetje spelen, met links en rechts twee geschilderde arcadische scènes met chinese figuurtjes, waarvan de hoofdjes bestaan uit opgeplakt beschilderd ivoor. Geajoureerd benen montuur. Einde 18e-begin 19e eeuw – inv.nr. G 14

121 Papieren waaier, waarop aan de voorzijde figuren in parklandschap, aan de achterzijde groepje op een bank in een landschap, beide voorstellingen met de hand gekleurd; op de achterzijde gemerkt: RC no. 110. Geajoureerd en verguld ivoren montuur met blauwe kwast door gouddraad samengehouden. 2e kwart 19e eeuw – inv.nr. H 1

122 Papieren waaier, met op de voorzijde een schilderende dame met gezelschap in 18e eeuwse kledij; op de achterzijde een arcadisch tafereel. Rijk gesneden en geajoureerd parelmoeren montuur, met een paartje in het midden. Omstreeks 1850 – inv.nr. H 7

123 Papieren waaier. De voorzijde toont in zeven

Afb. 9 | Cat. 144

vakken romantische taferelen, in kledij uit verschillende tijden. Op de achterzijde twee vrouwenportretten naast een familietafereel. Alles gevat in gouden en geschilderde ornamenten. Montuur van hout, ingelegd met pailletten. Panache met verguld bronzen ornamenten, een spiegeltje en een amazone. Afgewerkt met een kwast. Omstreeks 1850 – inv.nr. H 6

124 Papieren waaier. De voorzijde toont een hoofs gezelschap in archaïserend kostuum, omringd door gouden ornamenten. Op de achterzijde een gezelschap luisterend naar luitmuziek. Ivoren montuur geajoureerd en bewerkt met goud en zilver. Laat Biedermeier, midden 19e eeuw – inv.nr. H 5

125 Papieren waaier. Op de voorzijde drie medaillons waarin figuren in 18e eeuwse kledij; tussen de medaillons gravures met landschapjes. Op de achterzijde met goud gehoogde gravures, voorstellende stationsemplacementen met treinen. De voorstellingen met de hand gekleurd. Ivoren montuur, enigszins geajoureerd en bewerkt met zilver. Omstreeks 1850-60 – inv.nr. H 3

126 Papieren waaier, op beide zijden voorstellend een gezelschap in 18e eeuws kostuum met de hand ingekleurd; het blad is met pailletten versierd. Benen montuur; sluitstuk met roze kwast afgewerkt. Omstreeks 1860 – inv.nr. H 10

127 Papieren waaier, voorstellende een gezelschap in 18e eeuws kostuum, met de hand ingekleurd, binnen met behulp van schablonen geschilderde ornamenten. Montuur en panaches van been met een ovaal spiegeltje versierd; sluitstuk voorzien van een wit zijden kwast. Omstreeks 1860 – inv.nr. H 9

128 Zijden waaier, voorstellende een pastorale met in 18e eeuwse kostuums geklede personen. Geajoureerd ivoren montuur, gedeeltelijk verguld. Omstreeks 1860. – inv.nr. H 8

129 Velijnen waaier, met geschilderde voorstelling van Cupido op altaar, omringd door vier dames. Op de achterzijde de initialen van de markiezin de l'Esperonnière te Parijs, verlucht met kroon. Gesigneerd: G. Le Doux. Parelmoeren montuur waarop musicerende engeltjes; onder de drie cartouches zeer fraai veelkleurig parelmoer, in Louis XV-stijl beschilderd. Omstreeks 1865 – inv.nr. M 34

130 Zijden waaier, beschilderd met zwevende dame en Cupido; gesigneerd: A. Serand. Met pailletten versierd. Parelmoeren montuur. Einde 19e eeuw – inv.nr. M 12

131 Zwart gazen waaier, beschilderd met „La Camargo" (naar Lancret). Gesigneerd rechts onder: J. Kahann. Montuur van schildpad. Einde 19e eeuw – inv.nr. M 22

132 Velijnen waaier, beschilderd met idyllische voorstellingen uit de Biedermeier-tijd. Achterzijde bespannen met zijde en beschilderd met rozenrankwerk. Gesigneerd: Laselle. Parelmoeren montuur, gesneden en ingelegd in 18e eeuwse trant: onderaan een turkooisje. Einde 19e eeuw – inv.nr. M 13

133 Waaier met veervormige rand van zijde, beschilderd met drie cartouches, waarin links een jongeman met luit, in het midden twee paartjes in een landschap, rechts een jonge vrouw. Montuur van parelmoer; sluitstuk met doublé-ornament en imitatie emerald. Einde 19e eeuw – inv.nr. N 9

134 Houten miniatuurwaaiertje, brisé, beschilderd met de voorstelling van een gezelschap in een landelijke omgeving. Panache aan onderkant versierd met parelmoer. Einde 19e eeuw – inv.nr. L 17

135 Waaier van tule en zijde, waarop in het midden de afbeelding van een liefdespaar. Gesigneerd: Vanoni. Geborduurd met gouddraad en versierd met pailletten. Parelmoeren montuur met inlegwerk van goud en zilver. 19e eeuw. In waaierlijst – inv.nr. L 15

136 Waaier van brusselse kloskant, waarop in het midden, op zwart gaas, geschilderd zijn twee musicerende dames. Geajoureerd parelmoeren montuur, met goud ingelegd. 19e eeuw. In waaierlijst – inv.nr. V 11

Huwelijkswaaiers

137 Ivoren huwelijkswaaiertje, brisé, waarop in het midden twee vlammende hartjes geschilderd met bladgoudverf. Empire, omstreeks 1810 – inv.nr. L 10

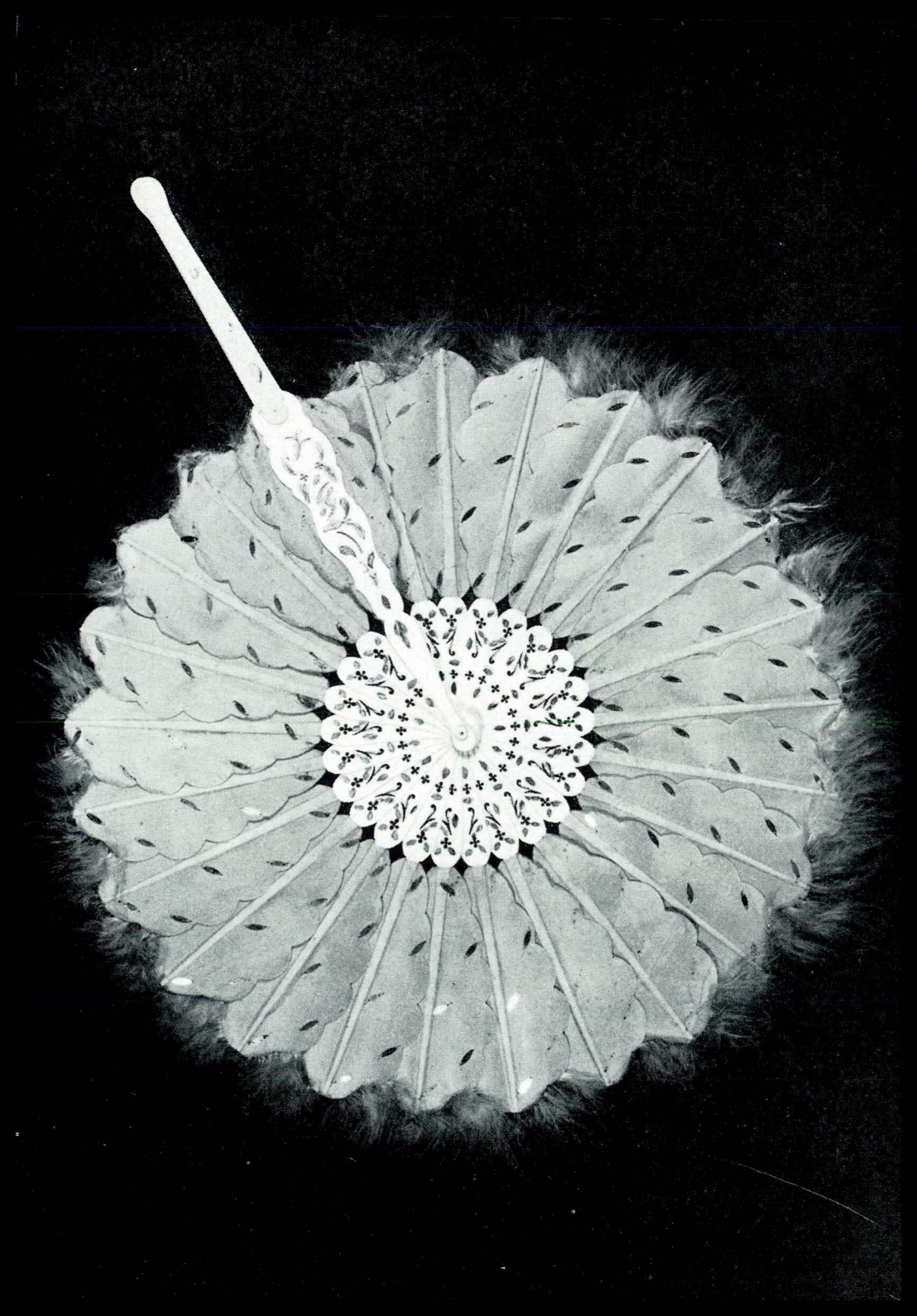

Haardwaaiers

138 Een stel haardwaaiers, met voorstelling van resp. een minnekozend paartje onder een palmblad, en een paartje met een paraplu en stormlantaarn, geschilderd op moiré-zijde. Gesigneerd: M. Persin. Vergulde handvatten, 2e helft 19e eeuw. Afkomstig uit de collectie Baronesse de Rothschild te Parijs – inv.nr. R 6

Chinese waaiers

139 Mandarijnen-waaier, met op papier geschilderde voorstellingen; de gezichtjes zijn van opgeplakt ivoor, de kleren van opgeplakte zijde. Montuur in Japanlak, met goud en rood beschilderd. Chinees, begin 19e eeuw – inv.nr. J 3

140 Mandarijnen-waaier, cabriolet, met voorstellingen waarvan de gezichten in ivoor en de kleding in zijde zijn opgeplakt. Het bovenste tussenblad vertoont bloem-, vrucht- en vogelmotieven. De uiteinden boven zijn versierd met mandarijnen en bijen. Montuur in schildpad met vergulde vismotieven. Op de panaches een echtpaar en draken in goud. Chinees, 1e helft 19e eeuw. Met bijpassende doos in lakwerk – inv.nr. J 8

141 Mandarijnen-waaier, met aan weerszijden figuurtjes, waarvan de kleren uit opgeplakte zijde en de gezichtjes uit opgeplakte ivoorplaatjes bestaan. Montuur in japanlak. Midden 19e eeuw – inv.nr. J 4

142 Mandarijnen-waaier, met aan weerszijden figuurtjes, waarvan de kleren uit opgeplakte zijde en de gezichtjes uit opgeplakte ivoorplaatjes bestaan. Montuur in japanlak. Midden 19e eeuw – inv.nr. J 4 a

143 Ivoren waaier, brisé, met drie geajoureerde voorstellingen in kleine medaillons: in het midden man en vrouw in een landschap, links en rechts landschap met huizen. Chinees, 19e eeuw – inv.nr. J 9

Waaiers met diverse onderwerpen

144 Zijden waaier, beschilderd met bloemen. Gesigneerd: Billotey. Parelmoeren montuur met gouden bloemetjes; sluitstuk met zilveren ornamen-

Afb. 10 | Cat. 159

ten. Omstreeks 1890. Afkomstig uit „Maison Duvelleroy" te Parijs – inv.nr. M 14 – afb. 9

145 Waaier met veervormige rand van zijde, beschilderd met een bloemenrand. Geajoureerd ivoren montuur, ingelegd met ronde spiegeltjes en steentjes. Eind 19e eeuw – inv.nr. N 7

146 Wit zijden waaier, waarop het wapen der familie Van Loon is afgebeeld. Links gesigneerd: Alexandre. Ivoren montuur. De fraai gesneden panaches in sceptermodel zijn aan de bovenkant voorzien van twee musicerende amoretten en versierd met een ornament van robijntjes, in goud gevat. Onder op de houder een cabuchon geslepen robijntje. Second Empire, einde 19e eeuw – inv.nr. M 33

Kanten waaiers

147 Waaier van zwarte chantilly-kant, bewerkt met zilveren pailletten en op schildpad gemonteerd. Op de panache de initialen van de markiezin Anne de Beaucorps; monogram en kroontje erboven uit diamant in wit goud gezet. Omstreeks 1850 – inv.nr. V 16

148 Waaier van witte kloskant op zwarte tule. Versierd met pailletten. Montuur van schildpad. Omstreeks 1875 – inv.nr. V 5

149 Waaier van brusselse kloskant. Parelmoeren montuur. 2e helft 19e eeuw – inv.nr. V 9

150 Waaier van brusselse kloskant. Parelmoeren montuur. 2e helft 19e eeuw – inv.nr. V 8 – afb. 8

151 Waaier van brusselse kloskant. Montuur en panaches van parelmoer. 2e helft 19e eeuw – inv.nr. V 17

152 Rouwwaaier van zwarte chantilly-kant. Licht ingesneden montuur van schildpad. 2e helft 19e eeuw – inv.nr. V 4

153 Waaier van zwarte chantilly-kant op witte zijde. Parelmoeren handvat. 2e helft 19e eeuw – inv.nr. V 3

154 Waaier van kloskant. Montuur van lichtkleurig schildpad (écaille blonde). 2e helft 19e eeuw – inv.nr. V 6

155 Waaier van grove kloskant, waarop twee schilde-

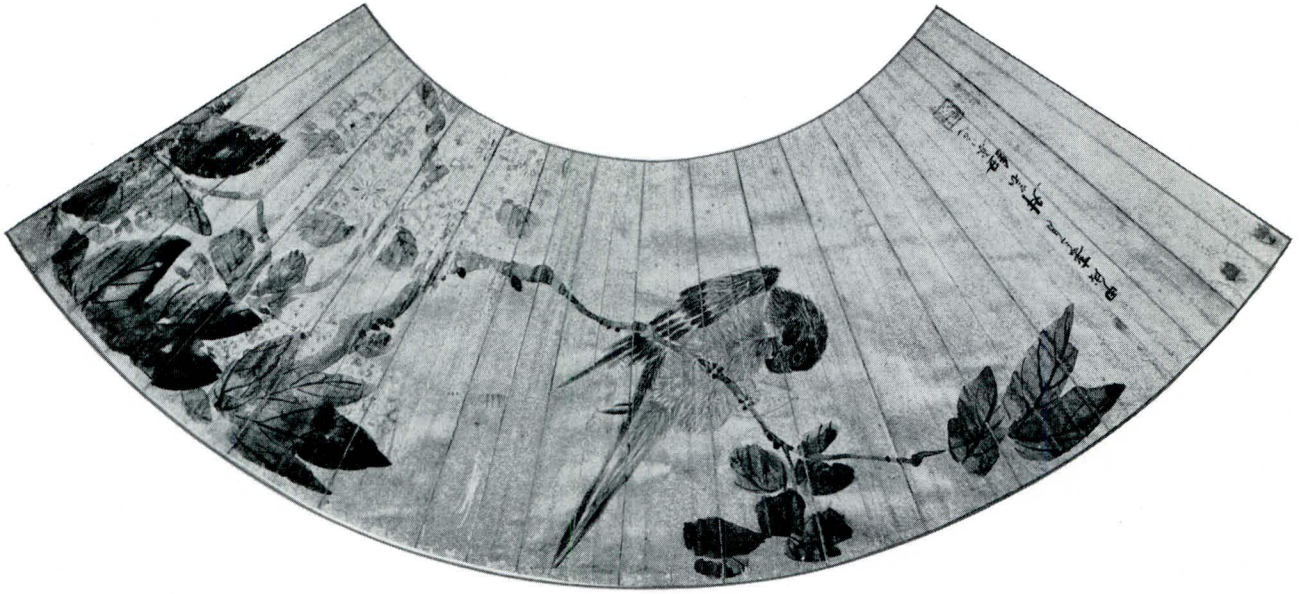

ringen zijn aangebracht op de gazen uitsparingen in het blad. Parelmoeren montuur met inlegwerk van zilver. Einde 19e eeuw – inv.nr. V 12

156 Waaier van brusselse kloskant. Zeer fijn geajoureerd ivoren montuur, met chinoiserieën, huizen en bomen in reliëf. Panaches in reliëf. 19e eeuw – inv.nr. V 10

Waaiers met diverse versieringen

157 Dandy Fan van groene zijde, bij openen model van cocardewaaier. Sluitstuk van ebbenhout, aan de voorzijde een spiegeltje, aan de achterzijde een fancy steen. Engels, vroeg Victoriaans, omstreeks 1830 – inv.nr. M 50

158 Zijden waaier, met guirlandes van goudlovertjes. Montuur van parelmoer, met goudkleurige rondjes ingelegd. Empire, omstreeks 1810 – inv.nr. M 32

159 Meisjeswaaier van blauwe zijde met rand van maraboeveren, cocardewaaier. Het blad versierd met zilveren pailletten. Wit benen montuur met zilveren en gouden ornamenten. Biedermeier, 1e helft 19e eeuw – inv.nr. O 2 – afb. 10

160 Balboekje in de vorm van een waaiertje. Middenstuk uit ivoor; zilveren panaches, uitgezaagd en gegraveerd. Omstreeks 1880 – inv.n.r. P 8

161 Ivoren brisé waaier, uit één stuk ivoor gesneden, de randen zeer sierlijk uitgesneden in bloemen en ranken. Het geheel vormt aan de bovenkant een roos. Einde 19e eeuw – inv.nr. M 36 – afb. 11

162 Zilveren filigrain waaier van Djokja zilver. Indonesisch, einde 19e-begin 20e eeuw – inv.nr. F 27

163 Opvouwbare waaier van organdie en zijde, beschilderd met bloemetjes. Houten montuur, met gedrukte zilverkleurige motieven versierd. Omstreeks 1900 – inv.nr. P 3

164 Zwart gazen waaier, versierd met pailletten. Montuur en versiering van schildpad. Omstreeks 1900 – inv.nr. M 21

165 Communie-waaiertje met pailletten en witte linten. 20e eeuw – inv.nr. E k 3

Afb. 12 | Cat. 176

ONTWERPEN EN WAAIERBLADEN

166 Waaierfragment (het gehele blad en enkele delen van het montuur), waarop een met de hand ingekleurde ets, voorstellende een pelgrimerende man en vrouw, die worden begroet door een man in tabbard. (Vermoedelijk één der werken van barmhartigheid: het huisvesten van de vreemdelingen). Vermoedelijk midden 17e eeuw – inv.nr. Q 2

167 Papieren waaierblad, beschilderd met drie figuren. Japans, omstreeks 1700 – inv.nr. Q 3

168 Papieren waaierblad, beschilderd met twee figuren in landschap met maansikkel. Japans, omstreeks 1700 – inv.nr. Q 4

169 Eerste opzet voor een waaierblad, voorstellende tribuut aan veldheer; tekening met inkt op velijn. Vermoedelijk omstreeks 1700 – inv.nr. Q 10

170 Waaierblad, geaquarelleerde voorstelling van musicerend gezelschap met muziekattributen. Hollands, begin 18e eeuw. In witte lijst – inv.nr. Q 1

171 Ontwerp voor een waaier, papier, waarop de voorstelling van „Venus lusthof": op een wolk troont Venus, naast haar Amor met pijl en boog, geheel links een jong paar; putti dragen een guirlande van rozen aan; als symbool van de liefde zijn twee duifjes afgebeeld. Aan weerszijden van het hoofdmotief landschapjes. Nederlands, omstreeks 1770. Als bijzonderheid dient vermeld te worden dat zich op dit ontwerp aanwijzingen bevinden voor de „doreur" of vergulder – inv.nr. Q 13

172 Velijnen waaiervel, met in aquarel uitgevoerde herdersscène in cartouches met voluten, geflankeerd door vogels en kleinere cartouche. Nederlands, omstreeks 1770 – inv.nr. Q 8

173 Papieren waaierblad, in gouache beschilderd met arcadisch landschap waarin een herder en drie herderinnen. Omstreeks 1780-1790 – inv.nr. Q 7

174 Ontwerp voor een waaier, versierd met muziekemblemen en bloemen in cartouche. Lodewijk XVI, einde 18e eeuw – inv.nr. Q 11

175 Voorstudie voor een papieren waaierblad, waarop in aquarel een pastorale in een cartouche met

voluten, omgeven door vier kleinere cartouches met fruitmand, vogel en putti met bloemen. Vermoedelijk einde 18e eeuw – inv.nr. Q 19

176 Papieren waaierblad, in goud beschilderd met een vogel en met bloem- en bladmotieven. Japans, 18e eeuw – inv.nr. Q 15 – afb. 12

177 Waaierblad, waarop in aquarel uitgevoerd twee figuren in een landschap bij waterpartij; op de achtergrond de heilige berg der Japanners. Japans, 18e eeuw – inv.nr. Q 14

178 Waaierblad, versierd met in houtsnede uitgevoerd stilleven met masker. Japans, 18e eeuw – inv.nr. Q 9

179 Papieren waaierblad waarop in aquarel een gezelschap in een tuin bij een meer met zeilschepen. Japans, omstreeks 1800 – inv.nr. Q 17

180 Papieren waaierblad, waarop in aquarel de voorstelling van boten op een rivier in een winterlandschap. Japans, omstreeks 1800 – inv.nr. Q 16

DRUK: KEMINK EN ZOON N.V. / UTRECHT
TYPOGRAFIE: A. VAN HORSSEN